

ter dosledni zapovedi. Toda tudi ta je čisto zelo potrebna. Za kogar pa ni potrebna, pri tem naj zadostuje že prvi in res vzgojni način. Isto misel lepo ponazoruje Jean de La Fontaine v basni Paglavec, nerodni učitelj in vrtnar.

Enake načelne misli so mi prišle tudi pri Žgečevi trditvi, da poskuša vprav on pokazati višjo in lepšo ter notranjšjo plat zakona. Saj nihče ne dvomi in tudi nikdar ni dvomil, da bi bila pač najidealnejša taka zakonska zveza, kjer bi želja po fiziološki skupnosti šele izvirala iz predhodne ter notranjšje duhovne in ljubezenske zveze med možem in ženo. Tudi to je res, da take zveze čisto obstojajo in da je radi njihove pravilnosti zelo prav in nujno potrebno, če vedno in vedno znova govorimo in opozarjamo na to notranjo plat zakona. Le nečesa pri tem ne smemo prezreti. Dejstva namreč, ki je sicer samo empirično, da živi toliko in toliko duhovno preprostih ljudi, ki sploh nimajo potrebne duševne usmerjenosti za tako poglobljeno pojmovanje zakonske zveze. Te usmerjenosti pa nimajo ali radi pomanjkanja potrebne izobrazbe ali vzgoje ali pa tudi radi poklica, ki jih nekako odtujuje duhovnim vrednotam. Zato je vsako posploševanje lastnega spoznanja takih vrednot in pa njihove absolutne empirične veljavnosti ter splošne možnosti njihovega doživljanja nepravilno in nedovoljeno. In baš tedaj se pokaže empirična potreba po stalnem in trdno določenem ter neločljivem zakonu, ki tudi samo po svoji formi drži vse one, ki globljega spoznanja o zakonski zvezi ali še nimajo ali pa ga ne morejo dobiti. Nismo vsi ljudje enaki, in kar je meni kar jasno, tega drugi še sluti ne. In zato je zakonska zveza, ki nalaga ali juridične ali pa tudi samo duhovne dolžnosti, ki sicer niso prepletene z ljubeznijo med možem in ženo, v takih primerih potrebna in ureja življenje marsikaterega človeka, moža in žene, ki bi sicer blodila po svojih in tudi na zunaj neurejenih potih. Saj vemo, da je človekovo doživljanje zelo izpremenljivo in zato je treba nečesa, kar je stalno in kar je človeku v njegovi labilnosti v moralno oporo. To socialno urejenost pa bi mogel dati tudi zakon, ki je samo formalno obvezna zveza.

Ne smemo pa pozabiti še važne misli, da Žgeč pač ne bo mogel nikdar, ne idejno in

kaj šele praktično, postaviti ideala zakona tako visoko ali pa še više, kot je to storila Cerkev in religija, zoper katere avtor marsikje udari. Kajti pojem zakramentalnosti vsebuje, da je zakonska zveza v notranji zvezi z Bogom. Zato je načelno izključeno, da bi mogel pokazati kak človek večjo notranjo vrednost te zveze. Naša dolžnost je le, da poskušamo narediti vsak svoj zakon za takega, da bo vedno ohranil značaj zakramenta. To doseči pa je mogoče le po globokem doživljanju religioznih vrednot in pa po medsebojni vzgoji moža in žene v zakonu. To je tudi eden bistvenih problemov spolne vzgoje, katerega pa je Žgeč samo nakazal.

To so nekatere načelne misli o Žgečevi knjižici. Ob koncu bi omenil samo še nekatere malenkosti. 1. Ni mi jasno, komu je knjižica namenjena. Bojim se pa, da bi se mogla mladina ob nji vzgajati v drugačno smer, kot želi avtor. Njegov način opisovanja je namreč preveč golo konkreten in drastičen. Posebno primer na str. 51 se mi zdi prepikantno orisan. 2. Kratko in neutemeljeno obreganje ob resne pedagoške delavce, kot n. pr. Foerster, se mi ne zdi dosti širokogrudno in ne kaže znaka pozitivne usmerjenosti avtorja. 3. Pri obsodbi devištva se je avtor prenačlil, zakaj priznal bo, da ni etično samo spolno udejstvovanje, nego da ima tudi resna odpoved veliko etično silo in vrednost. Tudi se je zmotil, če misli, da imamo samo licemerske ali pa nenormalne tipe mož in žena, ki so ostali efektivno deviški. So še drugačni cilji, za katere se more živeti človekova življenjska sila.

Dr. Gogala Stanko.

Marta Ostenso: Klic divjih gosi. Avtor. prevod iz angl. Prevedel Griša Koritnik. Leposlovna knjižnica Jugosl. knjigarne. Oprema: Arh. J. Mesar. Strani 376.

S to knjigo se je Slovencem razodela pisateljica prav velikih kvalit. Dekle iz Kanade kakor morda učiteljica Linda v pričujočem romanu, ali po svojem delu Marta Ostenso, ki pišejo o njej v najvišjih superlativih. Glas iz daljnega sveta? Kako naš je vendar svet, čigar težko bolečino nam odkriva njen roman, življenje ene družine, ki pa je tako postala potisočeren spomenik vsem onim, ki so prikovani na zemljo kot Garovi: »...bili so motne zmešane duše, ki

so živeli zgolj za zemljo in njene plodove; zato so bili mršavi in spačeni... Tu ni bilo nobenega znaka duševnega življenja. Nobena druga misel razen tiste, ki je prispevala Kalebovi dobičkaželjnosti.« Poglavar te družine, kjer so bili otroci podobni zaprtemu grahovemu stročju, je mogočnjak Kaleb Gare, utelešena zemlja, »sirov, zahtevajoč in nasilen vprav kot gruda, ki ga je redila.« Njegova volja je neupogljiv zakon, pod katerim se grudi vsa družina. Še naravnim silam bi ukazoval, saj »misli, da ne bo viharja, če n j e m u n i p o v š e č i. Njegovo geslo je: 'Vsakdo se bojuj zgolj zase. Meni ni do ničesar izven sebe. Jaz sem to, kar hočem'.« Ob lastnik je nad svojo ženo Amalijo, ki trepeče pred njim osramočena zaradi prepovedanega razmerja, ki ga je imela pred zakonom. Zdaj je ta uboga mati samo še »rast z živo kaljo smrti v sebi,« sklonjena kot žival pod bičem nad gredo, poljem in štedilnikom. Prav tako njena hči Ela, ki je samo za hipe nekoč zasanjala ob klavirju, potem pa se za vedno vdala težkemu življenju brez petja, poslušna izkrivljenemu čutu dolžnosti, ki ji je udušil slednji smisel za kaj drugega. »V Elinem trpljenju ni bilo nič občudovanja vrednega. Njeno trpljenje ni imelo nikake svrhe.« Mrka zavist, ki jo zdaj pa zdaj vznemiri, je edini umirajoč pojav nekih osebnih želja, ki pa se spet povesijo. In dekle je »podobno grahovemu stroku, ki dozori, pa se ne more odpreti.« Že čisto otopel je njen brat Martin, ubogo delovno govedo z motnimi vzgibi sočutja do svojih sester. Prostor, v katerem butajo ta življenja ob jeklene stene mrtve zapovedi in se grizejo v nemoči drugo ob drugo, je kanadska pokrajina, »brezimne, neslutene podobe se premikajo po tistem samotnem svetu. Zategadelj je dobro, da udje slednje velike družine gojijo čut vzajemnosti in odvrtačajo od sebe nevarnosti in strahote tiste velike osamelosti.« Preko pokrajine pa se od časa do časa dvignejo divje gosi (Klic divjih gosi!), »njihovo vreščanje je bilo kakor veličastno iskanje po tej samoti — grozno večno vprašanje.« Medtem ko se Garovi predajajo delu kot megli, da bi ne videli osamljenosti drug pri drugem, nosi v sebi klic divjih gosi hčerka Judita, velika zmagovita upornica proti svojemu očetu, upornica proti vsaki mrtvi črki za osvoboditev osebnega življenja. Tako je z Judito,

ki nosi v sebi nemir svoje matere in trmo svojega očeta, postavljen v roman antagonist, ki sprva v epsko retardirujoči kljubovalnosti pričanja borbo proti Kaleb in jo v dramatično sunkovitih spopadih završi z begom z doma. Ta borba za osamosvojitve je pozneje lebdela pisateljici pred očmi kot osrednji dejanski živec, zato nosi ta knjiga v Angliji naslov »Strastni beg«.

Judita se zaveda, da ne spada semkaj, med te zaslužnjene »živali.« »Rada bi se bila nečemu umaknila, ušla, a ni vedela čemu. Življenje jo je dušilo, davilo. Onstran je bilo še nekaj drugega. A kaj? Kam? Razmišljanje o čudežni zamotanosti in zapletenosti vsega sveta jo je ločilo od drugih Garovih. Vedela je, kaj sta lepota in ljubezen. Poznala je stvari, ki niso bile v nikaki zvezi s sirovo, plodonosno zemljo.« Živa strast je v njej. Razmerje do fanta Svena, s katerim pobegne, se ne očituje v nežnih čustvih, divja je kakor »plemenska kobila«, vihari jo »strašna potreba po nečem, kar je bilo izven življenja okoli nje.« »Prej ali slej se mora zgoditi,« trdi o svoji bodoči zmagi in se tudi zgodi, ker je podobna sili nočnega požara, ki isto uro, ko je ona pretrgala vse vezi z domom, uniči tudi njenega očeta. Tako se završi povest z osvobojenjem življenja nad nemoralnostjo slepega mrtvega ukaza.

Okrog počasne borbe dveh tako silnih postav, kakršna sta Kaleb Gare in Judita, dva lika, ki spadata v vrsto velikih pojavov svetovni književnosti, — se oblikuje manj izrazito, ponekod kar v idilnost zajeto življenje priseljence Marka in učiteljice Linde, te ubrane dvojice, ki je našla v sebi zavetje pred grozečo samotnostjo, pred »pradavno grozo zapuščenosti v pustinji.«

Kakor da je življenje samo pisalo to pesnitev mučenih. Tu drobna besedica, tam trenutna kretnja, zdaj navidez nevažna pripomba, zdaj kratek, pomemben pogled — vsi taki drobci, ki jih vsakdanjost uporablja kot usodne mejnike človeških življenj, so tudi v tem hamsunsko epskem umotvoru sredstva, s katerimi se razvija dejanje v svoj v sebi nujen razplet. Človek, žival in pokrajina so spojeni v najtesnejše sožitje, drug drugemu dajo izraz. Ta medsebojna zlitost se poudarjeno kaže tudi v premnogih prispodobah, s katerimi pisateljica ponazorjuje osebe, n. pr. »Judita — kakšno krasno

izzivajoče telo! In ta strašna poganjajoča samozavest kakor pri sijajni napol dorastli živali.«

Prabiten vihar upornega življenja, ki preplavlja vse umetne, od neplodnega razuma zgrajene zidove, učinkuje enako močno, bodisi, da se je spočel v človeku — mislim Judito v vsem njenem dejanju in nehanju, na pr. svojstven prizor borbe med njo in Svenom »... nista si bila več neenaka borce različnega spola. Postala sta dve pravi naravnii sili, ki sta se borili za premoč...«, bodisi, da ga je vrglo iz sebe prostorje med nebom in zemljo: kako sugestivno je prikazano poletno hudourje, kako veličastna lepota se razodeva v uničujočem požaru, ki izpali in izžge vse krivo in poseže kot od višje sile poslan glasnik v završitev usode.

Iz amorfnosti dogajanja se obrazilo skupine Kaleb in Amaliija, Judita in Sven, Linda in Mark, vsaka zase resnična do poslednje črte na roki in vendar prav zaradi nepatečnosti poveljčana v tip, v simbol, ki ga more stvoriti samo umetniški oblikovalec.

Epsko mirni ritem. Ponekod morda le preveč zrahljan, ponekod morda le prenašlo prekinjen z dramatskimi sunki, in morda prenašel v završetku. Dejanje bi se lahko raztekalo v širino veletoka prostranega epa, Hvalnica tisti silni lepoti, etični lepoti avtohtonega življenja, ki si skozi trpljenje v vulkanskem izbruhu pripori svobodo. Povest o dvojnem trpljenju: o etičnem, očiščevalnem (Judita) in o ponižujočem Elinem, »ki ni imelo nikake svrhe.«

V izpiljenem prevodu Griše Koritnika, z zadostnim predgovorom o osebnosti in delu pisateljice je ta knjiga postala čisto naša — kakor odsev dejanja in nehanja naše vasi.

Miran Jarc.

Konstantin Fedin: Mesta in leta. Roman. Tiskovna zadruga v Lj., 1931. Sodobni roman 2. Prevedel Josip Vidmar. Oprema: Ing. arh. D. Serajnik. Delniška tiskarna. Strani 543.

To prvo obsežno epsko delo iz nove ruske književnosti, katero smo zdaj dobili v prevodu, s čemer sta prevajalec in založba napravila pozitivno dejanje, nam mora pomeniti vsekakor več kot marsikateri prevod iz zapadnih evropskih literatur, ker nam prinaša oblikovno in idejno nekaj tako svojstvenega, kar je moglo nastati samo v

življenjskem ozračju, ki je našemu docela nasprotno. Tako nam utegnejo »Mesta in leta« služiti tudi kot zanimiva primerjava in v razmislek, kako in kaj je z našim sodobnim oblikovanjem življenja. Književnost, ki so jo ustvarili, da imenujem samo nekaj glasnejših imen, Boris Pilnjak, Vsevolod Ivanov, Lidija Sejfulina, Babel, Leonov, P. Romanov, Fedin, A. Vesjolij, F. Gladkov, Zamjatin, Zoščenko, Ehrenburg, je že izraz, je plod brezobzirne zmage nad staro obliko, ki jo je rodil individualizem meščanskega veka (Flaubert!), ki pa jo življenje tudi tam, kjer je še vedno bogata dediščina prejšnjih vekov, razkrajata tako, da že vidimo njen konec, ki mu bo sledilo kot res odmevno gibanje samo dvoje diametralno v opreki se javljajočih se struj: materijalistični in religiozni kolektivism. Za Fedina in njegove sopotnike je značilno stremljenje, odstritati in oblikovati ritem življenja ne kakor se izraža v individualnih pojavih, marveč v kolektivnem toku. Ne posameznik, marveč dinamika množice, ki se razpalja in razdaja v svojih obupih in krikih, v svojih strasteh in vzgonih. Borba, glad, grozote, pustolovstva, požari, blazno drzna herojstva — to je svet teh povesti in romanov, kjer ni prostora za mikroskopsko analizo najdrobnejših bolesi prerafiniranih razvajencev. Tudi posameznik, kolikor se utegnejo ti pisatelji pozanimati zanj, je preroben in le kot tak je postal vreden upesnitve: to je nov, pokončen človek, nesentimentalen, odporen, jedrovit, enoten, človek, ki je zatrl v sebi vse, kar ga loči od drugih in s poudarkom razvil v sebi vse, kar ga druži z množico. Mimogrede: zanimivo bi bilo priličiti tega človeka srednjeveškemu, zasidranemu v prav tako strogem redu, klonivšemu zakonom »božje države«, kakor se nam zrcali v poznejših misterijih (prim. Hoffmansthalovega Slehernika!) in prav v antitezi med zemljo in nebom bi našli zrcalnih simetrij. Fedinov roman je l. 1924 zbudil veliko pozornost, ni manjkalo tudi pretiranega slavljenja nove kritike, ki je videla v tem delu veličastno epopejo vojne in prevrata. Poleg Leonovih Jazbecov in Cementa Fedorja Gladkova so prav gotovo »Mesta in leta« epski umotvor, ki očituje vse značilnosti konstruktivistične proze. Akademsko ustaljena privzeta forma je razbita, čas in prostor se menjavata, kri-